

Dr. Á. Dávid-Kacsó, Dr. I. Orzea, Dr. S. Raiu, Dr. M. Roth
(coord. Maria Roth)

RAPORT DE CERCETARE

Joining Forces România

Evaluarea climatului școlar

Salvați Copiii

SOS SATELE
COPILOR
ROMÂNIA

Terre des hommes
Sprijin copiilor.

World Vision

RISOPRINT

Cluj-Napoca • 2021

Dr. Á. Dávid-Kacsó, Dr. I. Orzea, Dr. S. Raiu, Dr. M. Roth
(coord. Maria Roth)

RAPORT DE CERCETARE

Joining Forces România

Evaluarea climatului școlar

Toate drepturile rezervate autorilor & Editurii Risoprint

*Editura **RISOPRINT** este recunoscută de C.N.C.S.
(Consiliul Național al Cercetării Științifice).*
www.risoprint.ro www.cnsc-uefiscdi.ro

Opiniile exprimate în această carte aparțin autorilor și nu reprezintă punctul de vedere al Editurii Risoprint. Autorii își asumă întreaga responsabilitate pentru forma și conținutul cărții și se obligă să respecte toate legile privind drepturile de autor.

Toate drepturile rezervate. Tipărit în România. Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă sub nicio formă, prin niciun mijloc mecanic sau electronic, sau stocată într-o bază de date fără acordul prealabil, în scris, al autorilor.

All rights reserved. Printed in Romania. No part of this publication may be reproduced or distributed in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the author.

ISBN 978-973-53-2769-9

EVALUAREA CLIMATULUI ȘCOLAR - RAPORT DE CERCETARE

Autorii:

**Dr. Á. Dávid-Kacsó, Dr. I. Orzea, Dr. S. Raiu, Dr. M. Roth
(coord. Maria Roth)**

Director editură: GHEORGHE POP

Copertă:
PREMIERE M

CUPRINS:

Lista abrevierilor	5
EVALUAREA CLIMATULUI ȘCOLAR. SINTEZĂ.....	6
1 CLIMATUL ȘCOLAR ȘI FACTORII LUI	16
1.1 Actualitatea cercetării	16
1.2 Modelul socio-ecologic de analiză a succesului școlar și factorii săi	18
1.3 Definirea climatului școlar și factorii lui	19
1.4 Pârghiile de acțiune privind climatul școlar	21
2 METODOLOGIA CERCETĂRII.....	23
2.1 Scopul și obiectivele cercetării	23
2.2 Derularea cercetării.....	24
2.3 Etica cercetării.....	26
2.4 Strategia de eșantionare	26
2.5 Culegerea de date	27
2.6 Pregătirea chestionarelor.....	27
2.7 Consultarea elevilor și pilotarea chestionarelor	28
2.8 Prezentarea scalelor cu datele lor psihometrice rezultate în urma cercetării	28
3 ANALIZA CLIMATULUI ȘCOLAR LA NIVEL PRIMAR	37
3.1 Profilul climatului școlar pentru nivelul primar	37
3.2 Discutarea rezultatelor studiului la nivel primar	45
4 ANALIZA CLIMATULUI ȘCOLAR LA NIVEL GIMNAZIAL.....	52
4.1 Profilul climatului școlar la nivel gimnazial	52
4.2 Discutarea rezultatelor studiului la nivel gimnazial	62
5 ANALIZA CLIMATULUI ȘCOLAR LA NIVEL LICEAL.....	68

5.1	Profilul climatului școlar la nivelul claselor liceale din proiect	68
5.2	Discutarea rezultatelor studiului la nivel liceal	82
6	REZULTATE PE DIMENSIUNI ȘI COMPARAȚII ÎNTRE NIVELE	90
6.1	Relația cu școala	90
6.2	Relația cu colegii.....	91
6.3	Relația cu cadrele didactice	92
6.4	Violența în școală	92
6.5	Efectul relațiilor elevi-cadre didactice și elevi-elevi.....	93
7	EVALUAREA ȘCOLILOR DIN PERSPECTIVA CLIMATULUI ȘCOLAR.....	96
7.1	Evaluarea climatului școlar - punct de plecare pentru proiecte participative ale elevilor	96
7.2	Modalități de utilizare a instrumentului PCȘ	98
7.3	Propuneri pentru valorificarea instrumentului.....	99
7.4	Implicarea cadrelor didactice în analiza rezultatelor	100
7.5	Implicarea elevilor în schimbări la nivelul școlilor	102
8	METODOLOGIA FACILITĂRII PARTICIPĂRII LA PROIECTE	105
8.1	Fazele activităților de tip participativ.....	105
8.2	Derularea unor sesiuni participative cu elevii.....	106
8.3	Evaluarea implicării în proiecte participative.....	112
9	INTERPRETĂRI, DIRECȚII DE ACȚIUNE ȘI RECOMANDĂRI	114
9.1	Interpretarea rezultatelor cercetării și direcții de acțiune	114
9.2	Concluzii și recomandări	120
	BIBLIOGRAFIE	124
	ANEXE.....	128

Lista abrevierilor

CCD	Casa Corpului Didactic
CE	Consiliul Elevilor
CJRAE	Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională
CMBRAE	Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională
Cα	Coeficientul de consistență internă Cronbach alpha
DS	Deviația standard
FRA	Agenția UE pentru drepturi fundamentale
GCE	Grup Consultativ de Elevi
GDPR	Regulamentul general privind protecția datelor
ISE	Institutul de Științe ale Educației
ISJ	Inspectoratul Școlar Județean
IRSE	Indice de risc socio-educational
JF	Alianța Joining Forces
M	Media
MEN	Ministerul Educației Naționale
PCȘ	Profilul Climatului Școlar (chestionarul de evaluare)
PCȘ-P	Profilul Climatului Școlar pentru ciclul primar
PCȘ-G	Profilul Climatului Școlar pentru ciclul gimnazial
PCȘ-L	Profilul Climatului Școlar pentru ciclul liceal
PISA	Programme for International Student Assessment
PSS	Profilul Succesului Școlar
P4P	Participare pentru Protecție [Participation for Protection (în original)]
SIIR	Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România
SSP	School Success Profile
UBB	Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca
UE	Uniunea Europeană
WVR	World Vision România

EVALUAREA CLIMATULUI ȘCOLAR. SINTEZĂ

În contextul inițiativei „*Joining Forces România*”, organizațiile Terre des hommes Elveția (delegația din România), Salvați Copiii România, SOS Satele Copiilor România și World Vision România au lansat inițiativa *Evaluarea climatului școlar* cu participarea unor instituții de învățământ contractate ca parteneri (școli gimnaziale și licee din 12 județe, care deservește comunități dezavantajate). Consorțiul de organizații și cercetători are ca scop colectarea opiniei elevilor despre climatul școlar: relația dintre elevi, relația dintre elevi și cadre didactice, siguranța din școală și atmosfera de învățare, urmând ca ulterior să propună recomandări de îmbunătățire a climatului școlar.

Derulându-se în perioada octombrie 2020 - martie 2021, cercetarea denumită *Profilul climatului școlar* s-a realizat în condițiile speciale din contextul pandemiei globale COVID-19, ca urmare interacțiunea față în față cu cadrele didactice și cu elevii școlilor a fost mult îngreunată. Astfel, activitățile de cercetare s-au desfășurat în condițiile create de tehnologia digitală, atât pentru pregătirea și pentru colectarea datelor, cât și pentru comunicarea cu conducerea școlilor, cadrele didactice, părinții și elevii.

Abordarea definitorie a acestei cercetări este de a pune copiii în centrul preocupărilor, de a-i sprijini să-și exprime părerea și de a le crea oportunități pentru a participa prin proiecte, în calitate de agenți ai schimbării, la îmbunătățirea climatului școlar, astfel ca experiențele și opiniile lor să contribuie la găsirea de soluții privind problemele de azi ale școlilor. Abordarea este una bazată pe drepturile copiilor, plasând principiile participării și incluziunii, nediscriminării și egalității în centrul preocupărilor de îmbunătățire a climatului școlar. Prin întărirea capacității școlilor de a încuraja elevii să-și exprime părerile privind climatul din școală, consorțiul Joining Forces România contribuie la eforturile de reformare a sistemului românesc de educație.

Consortiul se constituie într-o platformă care susține implementarea de practici bazate pe date de cercetare, punând la dispoziția școlilor rapoartele privind *Profilul climatului școlar* din toate cele 15 școli participante (vezi Anexa 1), cuprinzând date individualizate pe școli, pe baza cărora elevii, în colaborare cu profesorii din școală, pot și sunt încurajați să construiască propriile proiecte, care să pozitiveze climatul școlar în direcțiile dorite de ei și considerate prioritare. Aplicând principiile ascultării copiilor și participării lor la decizii, datele obținute din cercetare sunt oferite elevilor și cadrelor didactice, devenind puncte de pornire centrale pentru implicarea lor în activități de îmbunătățire a climatului școlar. Urmând această metodologie, a reieșit că tematica proiectelor realizate de elevi pentru îmbunătățirea climatului din școală a oferit participanților posibilitatea de a pune în discuție principiul incluziunii școlare, al nediscriminării și al egalității de șanse, menite să reducă inegalitățile de șanse existente azi în sistemul educațional românesc.

Aspectele cheie acoperite de **chestionarul Profilul climatului școlar (PCS)** sunt următoarele: satisfacția școlară, atractivitatea și atașamentul față de școală, implicarea elevilor în viața și deciziile din școală, caracterul incluziv al școlii și percepția egalității de șanse, climatul educațional al școlii și centrarea educației pe elev, sprijinul elevilor din partea cadrelor didactice și conflictele cu cadrele didactice, sprijinul elevilor din partea colegilor și relațiile dintre elevi, comportamentele dezadaptative ale elevilor și implicarea elevilor în comportamente violente, bullying-ul, cei care comit agresiunile, locul în care are loc violența și modalitățile la care recurg elevii pentru a solicita

ajutor, violență din partea adulților și modalitățile la care recurg elevii pentru a solicita ajutor; dotările școlii și dotările din familie, atitudinea față de învățământul practicat online.

Contextul național

Începând cu 22 noiembrie 2019, legea educației a fost modificată, interzicând toate formele de violență psihologică/bullying, iar normele metodologice (legislația secundară) necesare pentru a permite implementarea legii au intrat în vigoare la 11 iunie 2020. Noile reglementări stabilesc cadrul legal pentru un mecanism flexibil de intervenție în situații de bullying în școli, prin promovarea unor activități care vizează prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență și prin elaborarea propriilor strategii și planuri de acțiune, pentru a asigura și menține un climat școlar adecvat, condiție prealabilă pentru prevenirea bullying-ului, dar și pentru o educație de calitate. Cercetarea a avut în vedere o serie de analize recente privind climatul școlar și bunăstarea elevilor, violența și bullying-ul în școli, dar și situația participării elevilor la sistemul de învățământ din România (Mitulescu et al., 2015; Salvați Copiii, 2016; MEN, 2020; Comisia Europeană, 2018; Human Catalyst, 2018; Marin et al., 2020).

Conceptul de climat școlar

Climatul școlar se referă la calitatea vieții școlare, reflectând normele, valorile, relațiile interpersonale, practicile de predare-învățare și de conducere a școlilor. Un mediu școlar sigur și suportiv, în care elevii au relații sociale pozitive și în care sunt respectați, implicați în munca școlară, unde li se cultivă sentimentul valorii personale, devine un climat care își pune favorabil amprenta asupra evoluției lor psihice, sociale și școlare.

Așadar, conceptul de climat școlar trebuie înțeles sistemic și multidimensional, fiind un rezultat al interrelațiilor complexe dintre elevi, cadrele didactice, managerii instituției școlare și cultura organizațională a școlii, respectiv a comunității. Relațiile dintre elevi și cadrele didactice, relațiile dintre colegi, siguranța în școală, cultura și practicile incluzive și participarea elevilor la viața și deciziile din cadrul școlii sunt elementele de bază care definesc climatul școlar. În concepția sistemelor ecologice a lui Bronfenbrenner (1979) la nivelul acestor aspecte pot fi detectați factori de risc și factori de protecție, al căror raport conduce la un anumit grad de satisfacție cu climatul școlar.

În studiul climatului școlar am pornit de la cercetările anterioare, care au arătat că modul în care elevul percepe sprijinul, indiferența sau nemulțumirea din partea cadrelor didactice, acceptarea sau respingerea din partea colegilor, excluziunea sau incluziunea, acceptarea sau discriminarea, egalitatea de șanse sau preferențialitatea în notare, crearea sau nu a unor oportunități pentru implicarea elevilor sunt, toate, interconectate cu motivația pentru învățare și răspunsul elevilor la sarcinile școlare și comportamentul elevilor în școală (Hărăguș et al., 2014; Orzea, 2016; Angi, 2019).

Abordarea cercetării

Pentru construirea metodologiei de cercetare am preluat unele din instrumentele de lucru dovedite utile în studiile de specialitate internaționale și românești de până acum (Bowen și Richman, 2005; David Kacso, 2010; Hărăguș et al., 2014; Orzea, 2016; Human Catalyst, 2020, Olweus, 1996) care arată că sprijinul primit din partea profesorilor, siguranța școlii în care învață, climatul de

învățare din clasă, satisfacțiile oferite de școală, comportamentul prietenilor, dotările școlii, cooperarea dintre elevi și cea dintre cadre didactice și elevi sunt factorii centrali ai climatului școlar și influențează clar succesul procesului de învățământ. Deși prezenta cercetare nu are ca scop o nouă verificare a unor ipoteze legate de rolul acestor factori, analizele efectuate în urma aplicării chestionarului confirmă odată în plus importanța factorilor climatului școlar amintiți.

Ca **obiective principale** ale cercetării, am urmărit:

- Crearea unui *instrument de evaluare* a factorilor de protecție și de risc ai climatului școlar pentru toate cele trei nivele ale școlii.
- Elaborarea unor *profile de climat școlar (PCȘ)* individualizate, pentru lotul de 15 școli generale și licee propuse de Joining Forces România.
- În concepția *practicii bazate pe date*, elaborarea unor metodologii de intervenție pentru îmbunătățirea climatului școlar, în care elevii să fie încurajați să dezvolte **proiecte de schimbare** pornind de la analiza PCȘ a propriei școli.

Analizele privind rezultatele chestionarului PCȘ și profilele școlilor elaborate pe baza chestionarelor adunate au permis interpretarea rezultatelor obținute pe parcursul cercetării și au dus la construirea unor proiecte interesante ale elevilor din școlile participante. Acestea au constituit punctul de plecare al unei metodologii de intervenție, aplicabile în școli, pentru încurajarea elevilor de toate vârstele, în planificarea și derularea unor proiecte proprii de îmbunătățire a climatului școlar.

Instrumentul folosit în evaluarea climatului școlar

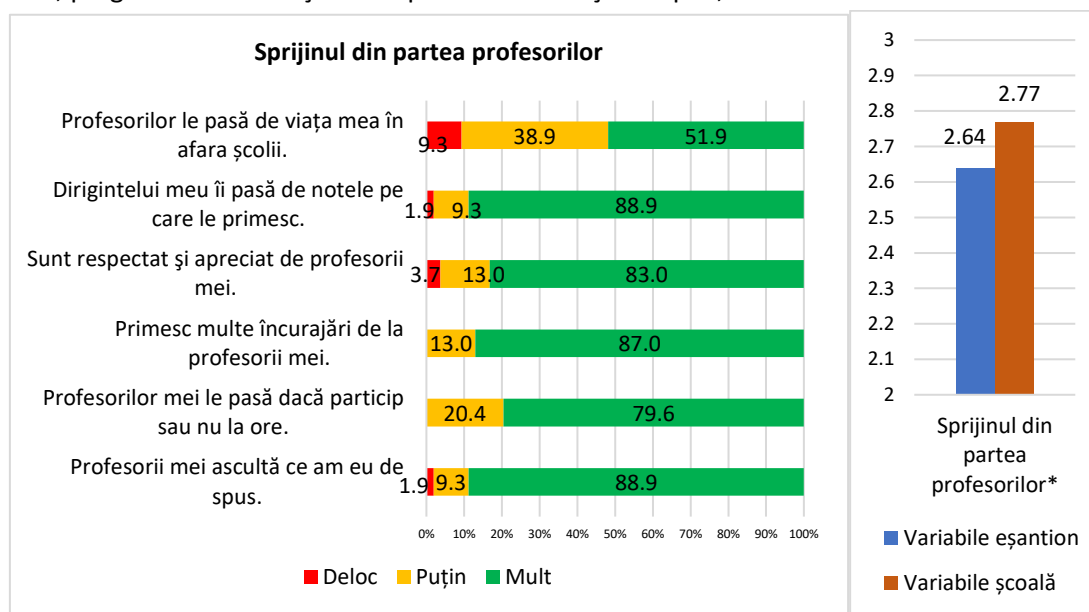
Chestionarul a adunat scalele folosite în literatura de specialitate pentru evaluarea principalelor domenii ale climatului școlar. Aspectele acoperite de chestionarul Profilul Climatului Școlar (PCȘ) sunt următoarele: satisfacția școlară, scală preluată din chestionarul Profilul succesului școlar, adaptat și validat în România de Hărăguș et al. (2014), pe baza „School Success Profile (SSP)”, elaborat Bowen și Richman (2005); atractivitatea și atașamentul față de școală (Cocoradă et al., 2018); implicarea elevilor în viața și deciziile din școală (SSP); caracterul incluziv al școlii (Booth și Ainscow, 2005) și percepția egalității de șanse (SSP, adaptarea autorilor acestei cercetări); climatul educațional al școlii și centrarea educației pe elev (SSP); sprijinul elevilor din partea cadrelor didactice (SSP) și conflictele cu cadrele didactice (Orzea, 2016); sprijinul elevilor din partea colegilor și relațiile dintre elevi (SSP și Cocoradă et al., 2018); comportamentele dezadaptative ale elevilor și implicarea elevilor în comportamente violente (SSP); bullying-ul (Olweus, 1996), cei care comit agresiunile, locul în care are loc violența și modalitățile la care recurg elevii pentru a solicita ajutor (Olweus, 1996); violența din partea adulților și de asemenea modalitățile de apelare a ajutorului la care elevii recurg (Olweus, 1996), completate de autorii cercetării; dotările școlii și dotările din familie, precum și atitudinea față de învățământul online (Youthtruth, 2020).

După aplicarea chestionarului pe întreg lotul, datele psihometrice au fost recalculate: media (M), deviația standard (DS) și coeficientul de consistență internă Cronbach alpha ($C\alpha$). În urma informațiilor primite ca urmare a aplicării scalelor, am restructurat ulterior unele dintre scale, regrupând unii itemi, pentru o mai mare consistență și pentru a scurta chestionarele la toate cele trei nivele (*a se vedea Anexele 3.1, 4.1 și 5.1*). La fiecare nivel, ultima întrebare a chestionarului a vizat dorințele elevilor de a schimba ceva în școală, sub forma unei întrebări deschise, prin care am

invitat elevii să își exprime nevoile de îmbunătățire a climatului școlii: Ce schimbări ți-ai dori în școala ta, ca să poți învăța cu plăcere?

Sumarul rezultatelor cercetării

În urma aplicării scalelor am procedat la realizarea profilelor individuale ale școlilor cu cel puțin 30 de chestionare pe nivel și apoi la prezentarea rezultatelor celor trei cicluri școlare. În aceste profile școlare am identificat coordonatele care pot prezenta riscuri și acelea care reprezintă resurse ale fiecărei școli. Aceste profile individualizate pe școli au fost transmise directorilor școlilor participante la cercetare, pentru a fi discutate de conducerea școlii, de colectivul de cadre didactice și de elevii din clasele care au participat la cercetare, pentru a identifica direcțiile pe care s-ar putea acționa pentru îmbunătățirea climatului școlar. Pentru exemplificarea modului de lucru pentru elaborarea profilelor și a diferențelor dintre școli și media lotului, ilustrăm prezentarea rezultatelor la itemii uneia din cele 16 scale, anume *sprijinul din partea profesorilor*, nivel gimnaziu. La această scală se poate vedea că rezultatele școlii reprezentate sunt semnificativ mai mari decât media lotului cercetat, pragul de semnificație fiind pentru această școală $p < 0,01$.

Graficul 1.1 Ilustrarea diferențelor dintre datele scalei „Sprijinul din partea profesorilor” la școala X și media școlilor din lotul cercetat (nivel gimnazial)

Graficele au fost însoțite de scurte interpretări ale rezultatelor, atrăgând atenția asupra aspectelor pozitive, care constituie resurse ale școlii, asupra celor de risc și asupra zonei mai mult sau mai puțin neutre, denumite ca zonă de atenționare:

Marea majoritate a elevilor respondenți se consideră ascultați și respectați de profesorii lor în această școală (peste 88%). Totuși, un procent de 16% de elevi nu se simt apreciați deloc sau se simt apreciați puțin de către profesori. Un procent ridicat de elevi (87%) susțin că se simt încurajați de către profesori. Datele reflectă faptul că elevii simt că dirigințele le urmărește situația școlară (88,9%), însă doar jumătate dintre ei (51,9%) consideră că profesorii doresc să cunoască și să înțeleagă viața lor în afara școlii. Comparativ cu întregul lot de școli din această cercetare, sprijinul

resimțit de elevii acestei școli din partea profesorilor este perceput semnificativ mai ridicat decât media eșantionului ($p < 0,01$).

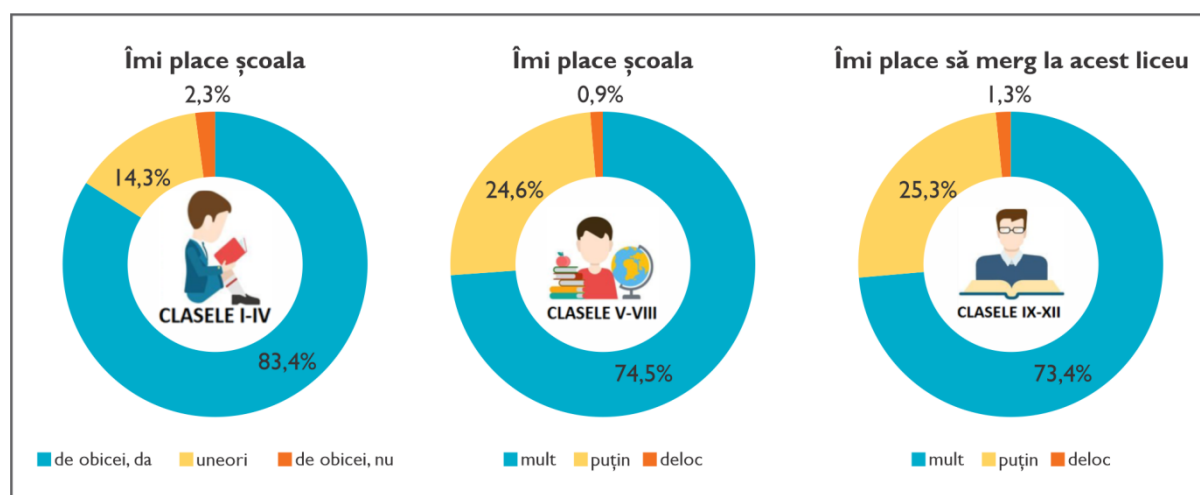
Așadar, în *Profilul fiecărei școli și în profilul ciclului din cadrul lotului* este descris procentul elevilor care se declară nemulțumiți sau care menționează frecvența mare a unor comportamente periculoase și care se constituie ca și **categorie de risc**; cei nehotărâți sau care aleg răspunsurile de mijloc intră în **zona de atenționare**; cei mulțumiți vor constitui categoria de elevi care **percep aspecte pozitive, adică resurse** (avantaje) pentru aspectele menționate. Pentru a ilustra aceste repartiții am folosit culorile roșu, galben și verde. Aceste delimitări procentuale pe diferenții itemi sunt cele care pot fi folosite ca puncte de reper pentru inițierea unor schimbări. De exemplu, în graficul 1.1, de mai sus (care prezintă datele unei școli mici, cu un indice de risc socio-educational ridicat), la factorul relația de sprijin din partea cadrelor didactice, am prezentat și un grafic reprezentând poziționarea acestei școli față de media școlilor din lotul de cercetare. Se poate vedea că școala are indicatori peste media școlilor cuprinse în cercetare, diferența fiind semnificativă.

Analiza datelor pe întregul lot indică rezultate relevante pentru școlile investigate, prezentate aici pe dimensiunile de bază ale chestionarului: relațiile cu școala, cu cadrele didactice, cu ceilalți colegi, violența și relațiile dintre aceste aspecte:

Relația cu școala

În privința implicării elevilor în viața școlii, jumătate dintre elevii ciclului primar (51,4%) nu se simt consultați în privința alegerii temelor, 28,1% dintre ei nu participă „niciodată” la alegerea responsabilului clasei și numai 12,6% dintre elevi susțin că „deseori” orele se desfășoară pe baza propunerilor elevilor. Procentele sunt destul de asemănătoare în ciclul gimnazial, unde 30,8% nu se simt implicați (acoperind categoriile „puțin” sau „deloc”) în discutarea problemelor școlii și ale clasei și doar 21,6% consideră că unele ore se desfășoară pe baza propunerilor elevilor. Acest procent scade la 19,3% în cazul liceenilor și doar 54,7% dintre ei susțin că elevii sunt consultați în alegerea opțiunilor.

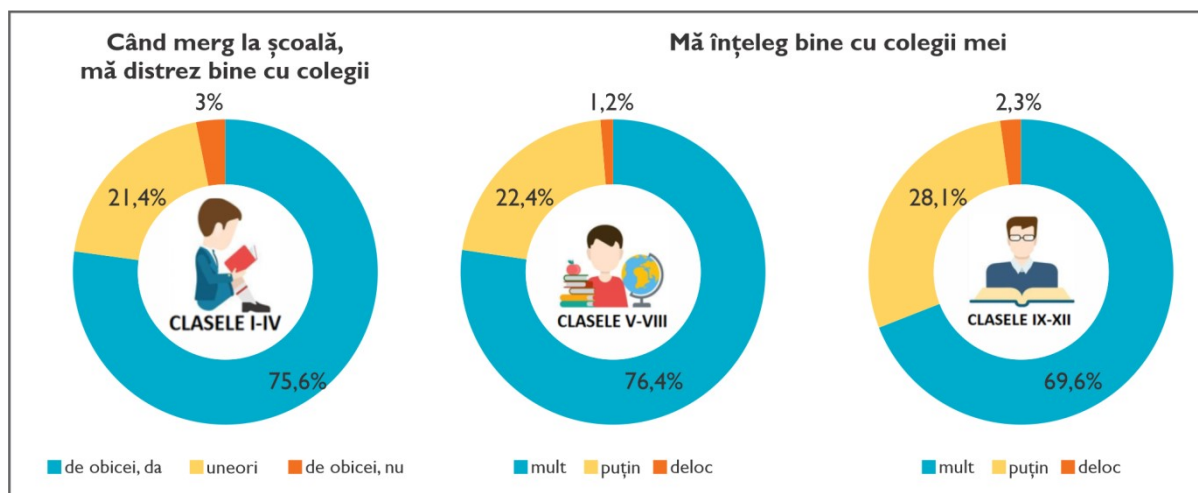
Deși elevii din primar sunt mult mai atrași de școală decât cei mai mari, deja în ciclul primar fiecare al șaselea elev (16,7%) consideră că „de obicei” sau „uneori” nu este plăcută frecventarea școlii. În rândul elevilor din ciclul gimnazial și liceal este și mai ridicat procentul celor cărora școala nu le place: 25,6% dintre elevii ciclului gimnazial și 26,7% dintre elevii din cel liceal afirmă că frecventarea școlii nu e „deloc” sau e „puțin” plăcută (graficul 1.2).

Graficul 1. 2. Satisfacția cu școala de-a lungul ciclurilor școlare

Relația cu colegii

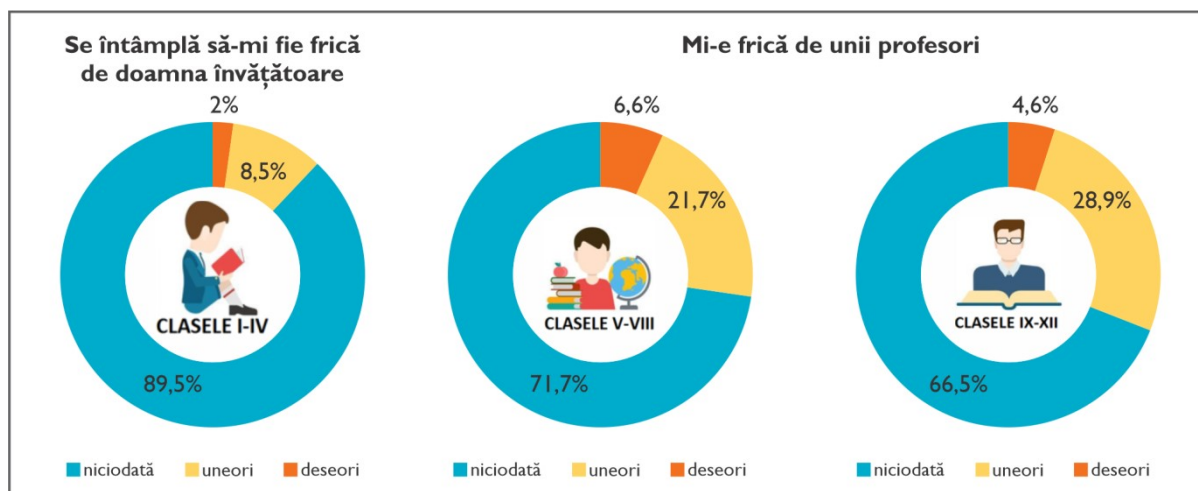
Rezultatele cu privire la relațiile cu colegii arată că 24,4% dintre elevii din ciclul primar susțin că de obicei nu se simt bine cu colegii. Procentul este asemănător în ciclul gimnazial, unde 23% declară că se înțeleg puțin sau deloc cu colegii, iar în liceu acest procent ajunge la 30,4%. Cu toate că procentul elevilor care se înțeleg bine cu colegii este ridicat (76,4% în gimnaziu și 69,6% în liceu), 49,4% dintre elevii ciclului gimnazial ar avea rețineri să discute probleme personale cu colegii, iar în rândul liceenilor acest procent crește până la 53,1% (graficul 1.3).

Graficul 1.3. Relația elevilor cu colegii de-a lungul ciclurilor școlare

Relația cu cadrele didactice

Frica de cadrele didactice, percepția distanței dintre acestea și familiile elevilor, care uneori se află în diverse situații dificile de viață, reduc motivația pentru învățare și scad încrederea elevilor în capacitatea cadrului didactic să îi înțeleagă și să le ofere sprijin (graficul 1.4).

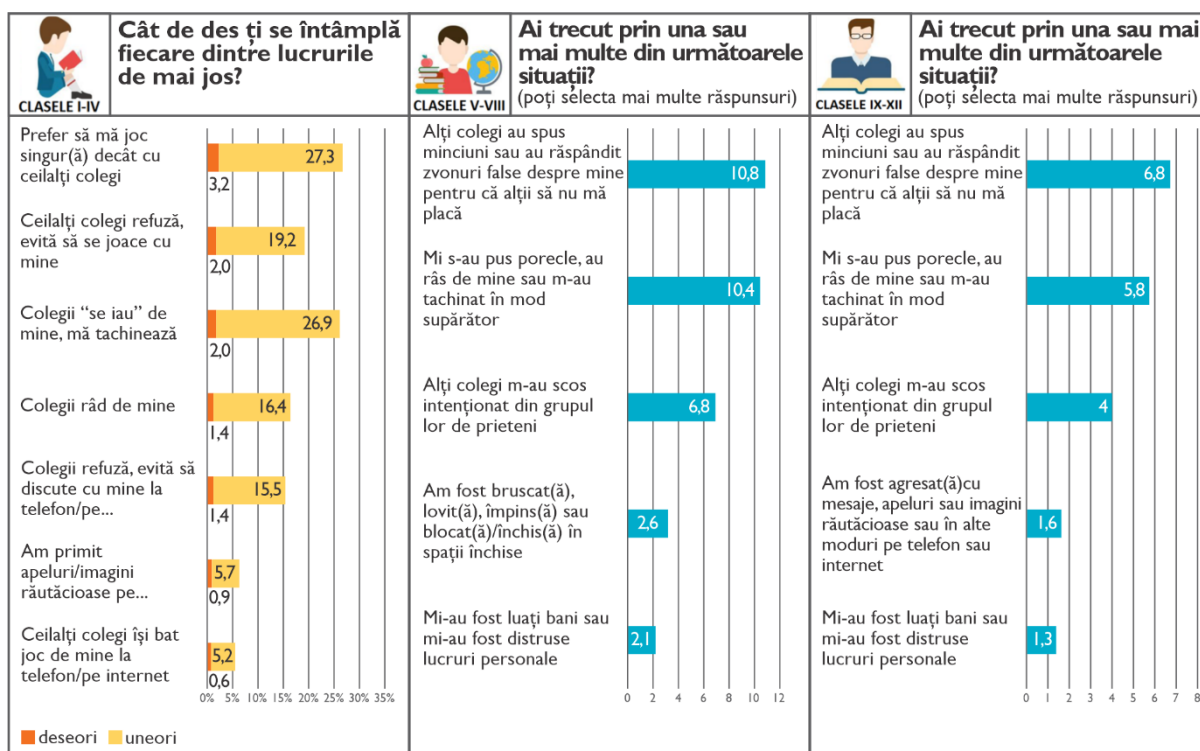
Graficul 1.4. Frica elevilor față de profesori

Violența în școală

În privința violenței școlare, cele mai frecvente forme de agresiune între elevi au fost cele verbale: răspândirea de zvonuri false și tachinarea celorlalți (ambele suferite în proporție de 10% de respondenții din ciclul gimnazial și 5,8%, respectiv 6,8% în rândul elevilor din liceu).

Procentele care indică diferite forme grave de victimizare nu sunt mari (la gimnaziu: am fost bruscăt/ă, 2,6%, am fost scos/scoasă intenționat din grupul de prieteni, 6,8%; mi-au fost luați banii, 2,1%; la liceu: am fost scos/scoasă intenționat din grupul de prieteni, 4%, mi-au fost luați banii, 1,3%), dar ele pot avea urmări grave și de aceea ele constituie avertismente care trebuie luate în serios (graficul 1.5).

Dirigintele clasei (menționat de 32,9% dintre respondenții din gimnaziu și 27,4% dintre liceeni), precum și cei din direcțiunea școlii (menționați de aproape un sfert dintre respondenții de la gimnaziu, dar și în liceu) sunt considerate persoanele care intervin cel mai frecvent în cazul unei agresiuni ce are loc în școală, între elevi, restul răspunsurilor sunt mai fragmentate (graficul 1.5).

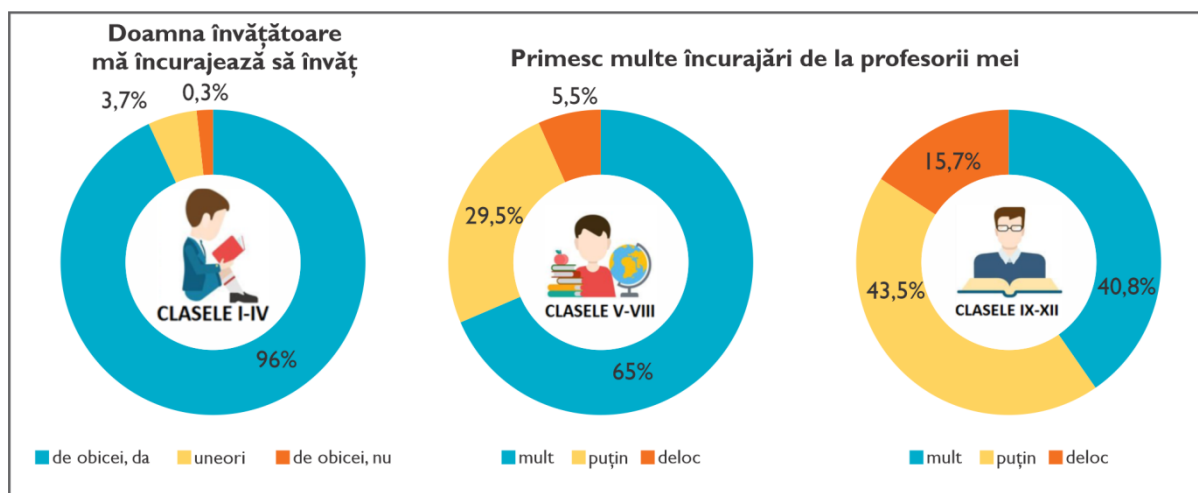

Graficul 1. 5. Formele de violență suferite de elevi de-a lungul ciclurilor școlare

Importanța relațiilor elevi-cadre didactice și elevi-elevi

Încurajările primite din partea cadrelor didactice arată o tendință descrescătoare odată cu înaintarea spre nivele școlare superioare: 96% dintre elevii din ciclul primar consideră că primesc multe încurajări din partea învățătoarei/învățătorului, față de 65% dintre elevii din ciclul gimnazial și de abia 40,8% dintre liceeni care se simt încurajați de profesorii lor.

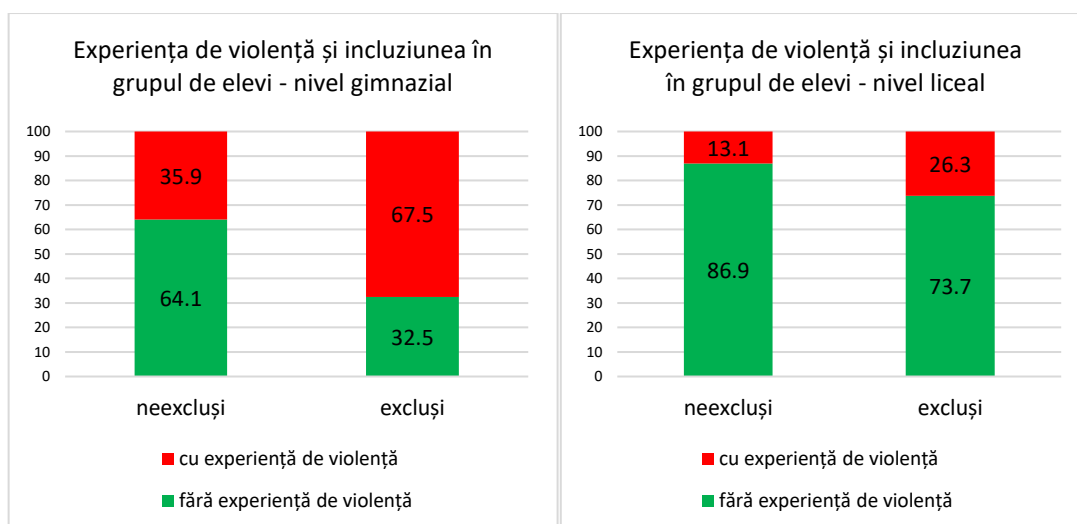
Elevii care se simt ascultați și încurajați de către profesori sunt mai satisfăcuți cu școala și au un atașament școlar mai mare comparativ cu colegii lor, care nu se simt deloc sau doar în mică măsură ascultați și încurajați de profesori (graficul 1.6).

Graficul 1. 6. Încurajarea elevilor din partea cadrelor didactice de-a lungul ciclurilor școlare

Relații între factorii climatului școlar

Rezultatele arată intercorelații puternice între factorii climatului școlar cercetați prin chestionar PCȘ. Satisfacția și atașamentul școlar sunt în relații de interdependență cu atitudinea cadrului didactic, dar și cu relațiile dintre elevi, și cu violența școlară. De exemplu, relațiile cu colegii influențează satisfacția și atașamentul școlar, în sensul în care cei care se înțeleg mai bine cu colegii, cei care simt că au o clasă unită, cei care nu au avut parte de experiențe de violență în școală, cei care nu se simt excluși și cei care nu se simt marginalizați au o satisfacție cu școala și un atașament mai mare față de școală. Pentru a pune în evidență efectul relațiilor de excluziune dintre elevi, am reprezentat grafic ponderea violențelor suferite de cvartilul de elevi din clasele V-VIII și de liceeni care se simt excluși, comparativ cu cei care nu se simt excluși și se poate vedea că expunerea la violență a celor care se simt excluși este aproape dublă, atât la nivel gimnazial, cât și la liceu (graficul 1.7).

Graficul 1.7. Experiențele de violență ale elevilor care se simt excluși, față de cei incluși, nivel gimnazial și liceal.

Concluzii și recomandări cheie

Cuantificarea aspectelor privind satisfacția școlară, atractivitatea și atașamentul față de școală, implicarea elevilor în decizii privind viața școlii, practicile școlare incluzive, percepția egalității de șanse și violența școlară prin Profilul Climatului Școlar (PCȘ) permite managementului școlii, cadrelor didactice și elevilor reflectarea/raportarea la aceste date și deschide calea elaborării de proiecte pentru îmbunătățirea relațiilor cu elevii și între elevi, precum și pentru creșterea siguranței în școală.

Datele din profilele climatului școlar fiind instrumente orientative pentru proiecte de îmbunătățire a relațiilor din școală, ele vor putea îndrepta atenția conducerii școlilor către aspectele care prezintă riscuri, pe care să le reducă cu ajutorul resurselor.

În cazul în care riscurile sunt în principal la nivelul relațiilor cu cadrele didactice din școala investigată, recomandăm elaborarea de proiecte care să țină seama de îmbunătățirea relațiilor dintre cadrele didactice și elevi, a încrederii în echitatea tratamentului elevilor în cadrul școlii și creșterea sprijinului acordat victimelor bullyingului.

În cazul în care riscurile sunt în principal la nivelul relațiilor dintre elevi, atunci proiectele vor ținti/urma creșterea coeziunii dintre elevi, reducerea fenomenului bullyingului și a celorlalte forme de violență între elevi, precum și inițiativele elevilor pentru elaborarea de proiecte proprii.

În cazul în care riscurile sunt în principal la nivelul violenței școlare, PCȘ poate servi ca bază de evaluare pentru o serie de intervenții care vizează reducerea, dar și prevenirea violenței, care se pot axa pe îmbunătățirea coeziunii dintre elevi și reducerea conflictelor dintre ei și cadrele didactice, respectiv pe întărirea sprijinului dat victimelor violenței de către cadrele didactice și alți adulți din școală.

Dacă riscurile sunt în primul rând în privința activităților academice, atunci schimbări în metodele de predare, centrarea pe elev, organizarea unor ore conform preferințelor elevilor, ar putea crește motivația pentru învățare, dar și atractivitatea școlii.

Din datele privind efectul pozitiv al relațiilor de sprijin din partea cadrelor didactice asupra incluziunii școlare, a satisfacției și atașamentului față de școală, dar și a reducerii violenței, rezultă importanța încurajării și lăudării elevilor, a exprimării clare a așteptărilor de la fiecare elev, a

interesului din partea cadrelor didactice pentru viața elevilor lor din afara școlii, dar și pentru sprijinirea elevilor victime ale bullyingului.

Dezvoltarea abilităților prosociale și emoționale ale elevilor, prin aplicarea de programe consistente și coerente, care să le dezvolte abilitățile de comunicare și de relaționare, astfel încât să reușească să empatizeze cu colegii lor mai puțin populari, marginalizați în anumite contexte sau victime ale diferitelor forme de violență și pentru a-i abilita în gestionarea nonviolentă a propriilor relații și conflicte. Modalitățile recomandate pentru îmbunătățirea relațiilor între elevi sunt activitățile în echipe axate pe colaborare, precum și încurajarea elevilor în realizarea unor proiecte izvorâte din propriile nevoi, din inițiativa acestora.

Datele cercetării privind climatul școlar în cele 15 școli din lotul Joining Forces au arătat importanța unui climat școlar pozitiv în promovarea sănătății emoționale a elevilor și în menținerea atractivității școlii pentru aceștia. Ca urmare, este recomandabilă ***instituirea evaluării climatului școlar ca practică sistematică în toate tipurile de școli***, ca parte a unor ***politici educaționale*** care promovează practici școlare incluzive, aplicate într-un climat școlar relațional pozitiv și netolerant cu violența.